

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. Драгоманова

ЯНКОВСЬКА Інна Миколаївна

УДК 373.3.016:745(043.3)

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
УМІННЯ ОРГАНІЗОВУВАТИ ХУДОЖНЮ ДІЯЛЬНІСТЬ
НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

13.00.02 – теорія та методика навчання (образотворче мистецтво)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, м. Київ.

Науковий керівник : доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України
БОНДАР Володимир Іванович,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
Інституту педагогіки і психології, директор.

Офіційні опоненти : доктор педагогічних наук, професор
ТУМАНОВ Ігор Миколайович,
Національний лісотехнічний університет України,
професор кафедри ландшафтної архітектури садово-
паркового господарства та урбоекології, м. Львів;

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
КОНОВЕЦЬ Світлана Володимирівна,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
НАПН України, старший науковий співробітник відділу
педагогічної естетики та етики.

Захист відбудеться 14 квітня о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою : 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою : 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 12 березня 2011 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

А. В. Козир

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Відродження національної освіти і культури у нашій державі та входження України до європейського освітнього простору висунули нові вимоги щодо освіченості особистості, яка уже живе в ХХІ столітті. У сучасних директивних освітніх документах освіта визначена як основа розвитку держави, її стратегічної та людинотворчої сфери, дієвий чинник нарощування інтелектуального й духовного потенціалу суспільства.

В умовах оновлення національної системи освіти проблема художньо-естетичного виховання набуває особливої актуальності, оскільки його метою є педагогічний вплив засобами різних видів мистецтва на духовне збагачення особистості, формування у неї цілісного “образу світу”, розвиток її культурної та професійної освіченості людини, яка може вільно функціонувати і конкурувати в міжнародному культурно-освітньому просторі третього тисячоліття.

Галузь “Мистецтво” взагалі та образотворче мистецтво зокрема як один із видів мистецтв є унікальним засобом художньої виразності, що впливає на естетичний і художньо-творчий розвиток учнів молодшого шкільного віку.

Завданнями початкової ланки загальної середньої освіти для всіх гуманітарних дисциплін є формування гармонійної особистості притаманними їм засобами, розвиток її духовного світу, пізнавальних інтересів та творчих здібностей, становлення основ соціальної культури. Особлива роль у цьому належить образотворчому мистецтву, завданнями якого виступають : розвиток художньо-естетичного сприйняття учнями творів візуального мистецтва, умінь аргументовано висловлювати своє емоційно-ціннісне ставлення до художніх творів та спроможності виконувати навчально-репродуктивні та творчі роботи, використовуючи різноманітні техніки і засоби художньої виразності, розуміння художньо-образних, жанрово-стильових та видових особливостей образотворчого мистецтва.

Вирішення цих завдань має забезпечувати достатній розвиток творчої особистості та впливати на рівень художньої освіченості учнів молодшого шкільного віку та ступінь залучення їх до культуротворчих процесів, суб’єктивного світосприйняття й світовідчуття.

Проте здійснення цих завдань вступає в суперечність із існуючим навчально-методичним супроводом образотворчої діяльності молодших школярів на відповідних уроках, який не відповідає сучасним вимогам, що ставляться до художньої діяльності та оволодіння вміннями її організувати і здійснювати.

Багаторічними дослідженнями Інституту вікової фізіології виявлено, що в 60% – 90% дітей 6-7 років моторний і мовний розвиток, зорово-просторове сприйняття та інші інтегративні функції не відповідають їх віковій нормі. Увага дослідників звернена на відсутність у дітей зазначеного віку необхідних для оптимізації навчально-пізнавальної діяльності організаційних умінь, що ускладнює їх адаптацію до умов шкільного навчання, в тому числі й до організації ними образотворчої діяльності. У такому контексті надзвичайно

актуалізується проблема формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва.

Значний доробок у вирішенні проблеми організації навчальної діяльності та формування в учнів загальнонавчальних умінь внесли своїми працями науковців галузі дидактики: А. Алексюк, А. Бобров, Т. Донська, М. Запорожець, Г. Гранник, Л. Концева, В. Кулько, А. Усова, Т. Цехмістрова та ін. Психологічні аспекти даної проблеми у різні періоди розвитку психологічної науки досліджували та виявляли: Л. Виготський, Д. Ельконін, Г. Костюк, О. Скрипченко, Н. Талізін та ін.

Прихильники розвивального навчання (Д. Богоявленський, Н. Менчинська, О. Кабанова-Меллер та ін.) вбачали результатом навчання не тільки суму знань, засвоєних учнями в процесі пізнавальної діяльності, а й у рівнях сформованості уміння її організовувати, що дає змогу засвоювати навчальну інформацію та якісно творити продукти художньої діяльності.

Різні напрями впливу на розвиток різних якостей особистості засобами образотворчого мистецтва та його значення у загальнокультурному та духовному збагаченні дітей висвітлювались представниками філософського, естетичного, мистецтвознавчого і культурологічного напрямків наук, зокрема: Ю. Борєвим, М. Каганом, В. Касіяном, С. Коновець, В. Тименком, І. Тумановим, О. Шевнюк, О. Щолоковою та ін.

Багатьма авторами розроблялися різні аспекти образотворчої діяльності. За цього їх увага зосереджувалася на художньо-естетичний розвиток особистості дитини засобами малюнка, живопису, графіки та вплив різноманітних технік на формування образного мислення та розумових дій (В. Касян, М. Чистяков та ін.); оволодіння художньою технікою в процесі творчої діяльності (М. Ростовцев та ін.), уміннями користуватися живописним та графічним знаряддям, а також технічними прийомами його застосування як ефективного засобу організації художньої діяльності (В. Верещагін, В. Кузін та ін.). Предметно програмно-методичним забезпеченням уроків образотворчого мистецтва займалися художники-педагоги: І. Глінська, М. Кириченко, С. Коновець, Л. Любарська, Б. Неменський, М. Ростовцев, П. Якобсон та ін. Проблема організації художньої діяльності й формування у молодших школярів уміння організовувати власну художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва залишилася недостатньо дослідженою.

Аналіз літератури з проблеми дослідження та багаторічний педагогічний досвід роботи автора у початкових класах загальноосвітнього навчального закладу дали можливість з'ясувати, що оптимізація художньої діяльності на уроках образотворчого мистецтва і якість кінцевого результату залежить від ступеня її організації та сформованості вміння організовувати художню діяльність.

Сутність викладеного дає підставу стверджувати, що дослідження проблеми формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва є актуальною, малодослідженою, що й зумовило вибір теми дослідження: *“Методика*

формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження входить до плану науково-дослідної роботи Інституту педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова “Зміст, форми, методи та засоби фахової підготовки майбутнього вчителя”. Тему дисертації затверджено Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 9 від 26 травня 2005 року) та погоджено Радою з координації наукових досліджень в галузі педагогіки та психології АПН України (протокол № 5 від 30.05.2006 року).

Мета дослідження полягає у розробці, теоретичному обґрунтуванні методики формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність та експериментальній перевірці її ефективності.

Об'єктом дослідження є навчання учнів початкової школи образотворчій діяльності.

Предметом дослідження є методика формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва.

Завдання дослідження :

1. Здійснити аналіз наукової та навчально-методичної літератури з проблеми дослідження та дослідити стан практики організації у початковій школі художньої діяльності у молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва.

2. Розкрити сутність поняття “уміння організовувати художню діяльність у молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва”.

3. Визначити, теоретично обґрунтувати структуру формування вміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва, розробити критерії, показники і рівні їх сформованості в учнів початкових класів та дослідити стан досліджуваного феномену.

4. Розробити модель і методику поетапного формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва та експериментально перевірити її ефективність.

5. Розробити методичні рекомендації для учителів початкових класів з формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять: концептуальні положення сучасної філософії освіти про розвиток гармонійної особистості, значення естетичного виховання в духовному збагаченні особистості та формуванні її загальної культури (В. Андрущенко, І. Зязюн та ін.); загальнодидактичні засади теорії і технології управління процесом навчання в школі (В. Бондар) та дидактико-технологічні підходи в роботі вчителя початкової школи (І. Шапошнікова); методологія загальної мистецької освіти, що обґрунтовує комплексний вплив різних видів мистецтва на збагачення духовного світу та художньої культури молоді (Л. Виготський, О. Рудницька, Г. Падалка, І. Туманов, О. Шевнюк, О. Щолокова, В. Шульгіна

та ін.); наукові положення, в яких мистецька освіта розглядається як невід'ємна складова всього загальноосвітнього комплексу (Б. Лихачов та ін.); психологічні теорії чуттєво-раціонального пізнання через мистецтво оточуючого світу, психічні процеси, які забезпечують художню діяльність та особливу значущість образотворчого мистецтва для формування творчо розвиненої особистості (Ю. Борев, Л. Виготський, М. Каган, В. Кузін, С. Коновець, А. Леонтьєва, Л. Любарська, Б. Неменський, П. Якобсон та ін.); основоутворюючі положення про значення і необхідність навчання малюванню для загального та художнього розвитку дитини (Аристотель, Б. Джефферсон, Жан-Жак Руссо, О. Запорожець, Є. Ігнат'єв, Я. Коменський, Н. Сакуліна та ін.); про фізіологічне значення діяльності для стимуляції моторно-рухової сфери індивіда (В. Бехтерев та ін.); розгляд мистецтва як могутнього засобу розвитку інтелектуальної сфери дитини, її загальної культури, творчих здібностей, художньо-образного мислення і свідомості (Г. Полякова, Роккуел Кент, А. Сорокіна, В. Сухомлинський та ін.); теоретичні положення про дитячу художню творчість і гру (Є. Ігнат'єв, Т. Комарова, В. Кузін, Н. Сокольнікова, Т. Шпикалова та ін.); положення про організаційні вміння, які забезпечують результативність навчання (Ю. Бабанський, Л. Вороніна, М. Кононенко, О. Савченко та ін.).

Доцільність використання комплексу взаємозалежних загальнонаукових та дидактичних **методів дослідження** була зумовлена цілями й завданнями на всіх етапах науково дослідної роботи, а саме :

– *теоретичні методи* : аналіз наукових джерел та навчально-методичного і художньо-освітнього напрямів з проблеми формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва; метод моделювання (створення моделі), що надало можливість систематизувати теоретичний матеріал з теми дослідження;

– *емпіричні методи* : спостереження, анкетування, експрес-інтерв'ю (опитування), діагностичні методи, що сприяли вивченню стану та реалізації моделі й експериментальної методики досліджуваної проблеми; аналіз уроків, гурткових занять, учнівських робіт, опитувальників та бланк-анкет; співбесіди, ігрові завдання; стенографування, запис на диктофон, протоколювання; констатувальний і формувальний експерименти, використані з метою перевірки ефективності запропонованої моделі;

– *графічні методи* : діаграми, рисунки, таблиці, порівняння результатів констатувального і формувального експериментів, що дали змогу здійснити кількісний і якісний аналізи отриманих даних;

– *статистичні методи обробки*, що допомогли визначити вірогідність отриманих емпіричних даних констатувального і формувального експериментів.

Організація дослідження. Вся дослідно-експериментальна робота проводилась у три етапи протягом 1999-2010 рр.

На I-му етапі (1999-2004 рр.) здійснювався аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження, в процесі якого з'ясовували роль і значення вміння організовувати художню діяльність для оптимізації процесу навчання молодших школярів образотворчому мистецтву.

На II-му етапі (2004-2008 рр.) проводився констатувальний експеримент, на якому вивчався стан педагогічного досвіду та методичного забезпечення цього напрямку роботи в загальноосвітніх навчальних закладах; визначалась сформованість у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва. З урахуванням результатів констатувальної діагностики була розроблена модель формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність (ФУОХД) на уроках образотворчого мистецтва.

На III-му етапі (2008-2010 рр.) проводився формувальний експеримент, на якому експериментально перевірялась ефективність методики поетапного формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва, розроблялись методичні рекомендації для вчителів початкових класів з формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше розроблено :

- та науково обґрунтовано зміст і структурні компоненти (мотиваційно-цільовий, організаційно-пізнавальний, контрольно-регулюючий, евристично-результативний) формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва;
- критерії, показники та рівні сформованості у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва;
- модель ФУОХД та методику поетапного формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва;

уточнено : розкрито сутність поняття “уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва” у молодших школярів та введено його в науковий обіг;

дістали подальшого розвитку : положення про використання в педагогічній практиці початкової образотворчої освіти комплексу функцій образотворчого мистецтва : пізнавально-евристичної, естетико-виховної, інформаційно-комунікативної, гедоністичної, творчо-спонукальної.

Теоретичне значення дослідження полягає в розкритті та теоретичному обґрунтуванні структури процесу формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва, яке одночасно сприяє оволодінню молодшими школярами організаційних і художніх умінь в процесі навчання на уроках образотворчого мистецтва.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в можливості впровадження у навчально-виховний процес інноваційної методики формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва. Дане уміння складає підґрунтя для подальшої практичної роботи вчителя з формування у молодших школярів спеціальних організаційно-художніх умінь, чим полегшується процес керування художньою діяльністю учнів, а також забезпечення методичним матеріалом учителів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва.

Основні положення дисертації впроваджено у навчальний процес початкових класів ЗНЗ : Київського № 14 (довідка № 263 від 22.09.2000), № 170 (довідка № 39 від 31.06.2005), та Старокостянтинівського № 6 (довідка № 190 від 12.10.2007), Чапаївського (довідка № 43 від 16.08.2010).

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дисертації обговорювались на засіданнях кафедри педагогіки і методики початкового навчання Інституту педагогіки та психології НПУ імені М. П. Драгоманова і отримали схвалення на науково-практичних конференціях та семінарах : Всеукраїнська науково-практична конференція “Педагогічні технології навчання, виховання і розвитку молодших школярів” (Переяслав-Хмельницький, 2003); Міжнародна науково-практична конференція “Підготовка вчителя початкової школи в умовах нової парадигми освіти” (Київ, 2004); VII Всеукраїнська науково-практична конференція “Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість” (Київ, 2004); Всеукраїнський науково-практичний семінар “Особливості впровадження Державного стандарту підготовки фахівців початкової освіти в умовах кредитно-модульної системи навчання” (Київ, 2006); Всеукраїнська науково-практична конференція “Формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів” (Київ, 2007); Всеукраїнська науково-практична конференція “Сучасний стан та тенденція розвитку початкової освіти в Україні” (Слов’янськ, 2009); II-а Міжнародна науково-практична конференція “Когнітивні процеси та творчість” (Одеса, 2009); II-а Всеукраїнська науково-практична конференція “Актуальні проблеми підготовки учителя початкових класів з фахових методик у вищих педагогічних закладах” (Глухів, 2010).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено в 9 одноосібних статтях, з них 5 – у фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура та обсяг дисертації : робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (243 найменування, з них 5 іноземними мовами). Загальний обсяг тексту дисертації складає – 304 сторінки, з них 199 сторінок основного тексту. Робота містить 20 таблиць, 24 рисунки, що разом з додатками становлять 83 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об’єкт, предмет, мету, поставлено завдання, сформульовано гіпотезу. Висвітлено основні методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість роботи, вказано дослідну базу, апробацію та впровадження результатів експерименту, наведено відомості про публікації та апробації результатів дослідження, розкрито структуру та його обсяг.

У першому розділі “Теоретичні засади формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва як педагогічна проблема” здійснено теоретичний аналіз: філософської (концептуальні положення сучасної філософії освіти про розвиток гармонійної особистості та значення естетичного виховання в духовному збагаченні особистості та формуванні її загальної культури (В. Андрущенко, І. Зязюн та ін.)); естетичної, психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми дослідження, представлені результати, що дало змогу визначити різнобічне значення впливу образотворчого мистецтва на: *розвиток* творчих здібностей, художньо-образного мислення, естетичної сфери і свідомості особистості (Г. Костюк, П. Якобсон); логічного мислення, уміння робити висновки та відтворювати сприйняте (Ю. Борев, М. Каган); розвивати органи відчуття, спостережливість (Жан-Жак Руссо), емоційну чуттєвості, естетичну і загальну культуру особистості (Г. Сотська); *виховувати* естетичні потреби (А. Натєв, Г. Сотська); забезпечувати вплив образотворчої діяльності на розвиток різних якостей особистості дітей відповідного віку (О. Запорожець, Є. Ігнатєв, Б. Неменський, Н. Сакулина, Б. Джефферсон, Е. Крамер, В. Лоунфельд, У. Ламберт, К. Роуланд).

Аналіз сутності та структури поняття “уміння” дав змогу з’ясувати його багатофункціональну роль та різні погляди на інтерпретацію його змісту. Зокрема, О. Савченко трактує дане поняття у двох значеннях: уміння як способи виконання практичних дій в процесі навчання та в життєвому досвіді у звичних та у змінених умовах діяльності і вміння як готовність людини до виконання діяльності відповідно до мети і умов, в яких необхідно діяти, відповідно до засвоєних знань.

У контексті нашої дисертації, ми розглядаємо досліджуване уміння як готовність учнів молодшого шкільного віку до самостійної організації художньої діяльності на уроках образотворчого мистецтва відповідно до мети, завдання та умов ефективного проведення уроків. Основою “уміння організовувати художню діяльність” є накопичені спеціальні знання, безпосередньо пов’язані з самоорганізацією образотворчої діяльності.

У розділі також розглядаються загальнонавчальні уміння, зокрема організаційні, за характером діяльності, уміння організовувати навчальну працю, виконання художніх технік, використання прийомів роботи з інструментами та матеріалами тощо. Так, у наукових працях педагогів Ю. Бабанського, Л. Вороніної, А. Громцевої, Я. Кодлюк, М. Кононенко, О. Савченко та психологів Д. Богоявленського, Е. Бойко, Л. Божович, В. Давидова та ін. зазначалось, що проблема формування уміння організовувати художню діяльність є важливою і безпосередньо пов’язаною з загальним розвитком дітей як суб’єктів здатних до самодіагностики знань та забезпечувати ефективність власної навчально-пізнавальної діяльності.

У програмно-методичному забезпеченні навчання Образотворчого мистецтва традиційно вживається термін “уміти”, який розуміється як образотворча техніка художника, його уміння використовувати художні можливості різних матеріалів та інструментів, уміння користуватися живописним

та графічним приладдям, володіти відповідними навичками, способами та прийомами роботи з ними. Рівень умінь даного виду відображає міру оволодіння майстерністю (В. Кузін).

Недостатня розробленість досліджуваної проблеми підтвердила необхідність аналізу практики формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва. Це і спричинило розробку та теоретичне обґрунтування структури процесу формування в учнів уміння організовувати власну художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва, що забезпечує їх готовність до ефективної її організації на засадах експериментально розробленого методичного забезпечення.

У другому розділі “*Стан сформованості в учнів початкової школи уміння організовувати власну художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва*” – проаналізовано педагогічний досвід формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва. В результаті цього виявлено суттєві недоліки в роботі вчителів початкових класів, причини зниження працездатності учнів низької якості продуктів художньої діяльності (малюнків, виробів з різних матеріалів : паперу, пластиліну, глини, тіста, природного матеріалу), що пояснюється недостатньою розробленістю методики формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність та станом матеріально-технічного забезпечення шкіл. Все це не сприяє виконанню обсягу і якості освітньо-виховних завдань певного класу, зокрема і всієї початкової ланки освіти взагалі. Причини криються в особливостях навчання образотворчому мистецтву, яке полягає в тому, що засвоєння теоретичних знань та формування мистецьких умінь вимагає наявності відповідного приладдя, матеріалів до кожної теми уроку та виконання певних видів робіт (малювання, ліплення, аплікація). Тому дитині, що прийшла до школи непідготовленою до цього виду роботи, важко зорієнтуватись, систематизувати свої дії, зручно розташувати навчальне приладдя, чітко, якісно і своєчасно виконувати поставлені завдання. Несформованість уміння організовувати художню діяльність значно ускладнює, гальмує сам процес навчання та його позитивний результат.

Аналіз результатів спостережень за роботою вчителів дали можливість визначити достатній рівень їх загальнопедагогічної підготовки, хоча у школах не вистачає висококваліфікованих учителів образотворчого мистецтва, що приводить до спрощення завдань різних видів художньої діяльності та неефективні організації художньої діяльності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва.

Аналіз літератури з проблеми дослідження та результати педагогічного досвіду допомогли визначити такі його *структурні компоненти* процесу формування : *мотиваційно-цільовий*, спрямований на стимуляцію допитливості й закріплення в учня стійкого позитивного ставлення до навчальної діяльності, яка формує внутрішню пізнавальну потребу та визначає “особистісно значущий сенс навчальних дій”; *організаційно-пізнавальний*, який визначав зміст понятійно-термінологічного апарату та розуміння процесів внутрішньої і зовнішньої

організації ефективного навчання, спрямованого на засвоєння організаційних знань, умінь, навичок, які є підґрунтям для вивчення нового образотворчого матеріалу; *контрольно-регульовальний*, спрямований на визначення необхідних способів виконання певної діяльності (дій, операцій) та їх регуляцію учнем; *евристично-результативний* – поєднував отримані організаційні знання, вміння, навички в єдиний комплекс, на основі якого учень міг творчо переосмислювати і застосовувати його відповідно до нових умов. До кожного компонента були розроблені критерії оцінювання та рівні сформованості. *Мотиваційно-цільовий компонент* оцінювався *критерієм* визначення міри потреби дитини у ефективній організації художньої діяльності й якісному кінцевому результаті і вимірювався через такі показники: наявність інтересу до чіткої організації робочого місця (відповідність матеріалу та інструментарію до виду художньої діяльності); зручне розташування приладдя на робочому місці; бажання бути підготовленим до ефективної роботи в різних видах художньої діяльності та вміти добре орієнтуватися в них; зацікавленістю в отриманні якісних художніх результатів та схильністю до регуляції організаційно-художніх дій. Функціонування *організаційно-пізнавального компонента* та його результативність оцінювались *критерієм* ступеня обізнаності молодших школярів у напрямку оптимальної організації образотворчого навчання та практичної орієнтації в застосуванні накопичено досвіду даного напрямку і вимірювався за допомогою таких показників: наявність теоретичних знань (правил, прийомів) щодо важливості вміння організувати художню діяльність (знання правил, прийомів, понятійно-термінологічного апарату); наявності досвіду переходу уміння в навичку організувати художню діяльність (готовність до самоорганізації образотворчої діяльності); ступінь самостійності учнів в організації художньої діяльності. *Контрольно-регульовальний* компонент оцінювався за допомогою *критерія*, яким передбачалося виявлення оцінювальних навичок та готовності своєчасно виправляти недоліки. Результати його функціонування вимірювались через такі показники: уміння оцінювати власні здобутки й роботу однокласників; корегувати недоліки та здійснювати самоконтроль; бажання удосконалювати уміння організувати художню діяльність для забезпечення якісних результатів; уміння визначати послідовність планування організаційних дій для оптимального вирішення навчальних завдань. *Евристично-результативний* компонент оцінювався з урахуванням критерія ступеня трансформації організаційного досвіду в нових умовах та продуктивністю творчих здобутків, який вимірювався такими показниками: мірою використання творчих можливостей учня у процесі організаційної підготовки до художньої діяльності; прагненням до нестандартного вирішення організаційних завдань; потребою в художньому самовираженні за допомогою конструктивної її організації.

На основі критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів початкової ланки освіти, що визначались за 12-ти бальною системою, були розроблені три рівні сформованості вміння організувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва: I-й рівень – початковий, II-й достатній, III-й високий. Статистичне обчислення здійснювалось за допомогою багатофункціонального критерію Фішера φ^* .

Аналіз результатів констатувального дослідження дав змогу виявити рівні середніх показників уміння організовувати художню діяльність молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва, у яких переважає початковий (низький) рівень сформованості зазначеного вміння – 52,1 % учнів, достатній рівень становить – 28,3 % учнів, високий рівень мають – 19,6 % учнів. Ці показники є свідченням недостатньої сформованості у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва, що негативно впливало на нормалізацію навчально-виховного процесу та отримання якісного кінцевого результату. Отримані дані констатувального експерименту підтвердили необхідність розробки моделі та методики поетапного формування уміння організовувати художню діяльність молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва.

У третьому розділі – *“Методика поетапного формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва”* – представлена модель ФУОХД та розкрита методика поетапного формування досліджуваного уміння. Умовами ефективного впровадження розробленої методики виступали: використання вчителем спеціально організованого комплексу художньо-інтеграційних та корекційно-розвиткових впливів на особистість дитини; урахування психологічних особливостей і творчих здібностей молодших школярів у процесі оволодіння різними видами художньої діяльності; реалізація інтегрованого принципу навчання, суть якого полягала в тому, що його вимоги розповсюджувалися на вибір і адекватну взаємодію змісту, форм, методів та засобів організації художньої діяльності на уроках образотворчого мистецтва; дотримання санітарно-гігієнічного режиму в різних видах художньої діяльності.

Наукове передбачення ґрунтувалося на загальнотеоретичних положеннях організації та оптимізації навчального процесу в загальноосвітній школі (А. Алексюк, Ю. Бабанський, М. Скаткін та ін.), в основу яких покладена концепція навчальної діяльності (Д. Ельконін, В. Давидов та ін.), підходи до формування загальнонавчальних умінь і навичок, організації пошукової та творчої діяльності учнів (М. Вашуленко, В. Паламарчук, О. Савченко та ін.), що сприяло формуванню у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва.

Це спонукало нас до розробки моделі ФУОХД (рис 1.). Ефективність процесу формування уміння організовувати художню діяльність за запропонованою моделлю ФУОХД передбачає розгляд усіх її взаємозв'язаних складових: мети, компонентів, критеріїв, показників і рівнів сформованості у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність, підходів, принципів, функцій, методів, форм, психолого-педагогічних умов, етапів формування, кінцевого результату (рис. 1).

Рис. 1 Модель формування у молодших школярів уміння організувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва (ФУОХД)

Така модель забезпечувала узгодження й координацію дій вчителя з організації формування уміння організовувати художню діяльність на всіх етапах навчання у початковій школі, дає можливість керувати цим процесом та варіювати його зміст відповідно до рівня сформованості вмінь молодших школярів. Дану модель було створено з метою наукового обґрунтування цілісності структури процесу формування у молодших школярів уміння організовувати власну художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва.

Ключовим у розробці експериментального навчання було дотримання методики поетапного формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва (I-й етап – пропедевтичний, II-й етап – мотиваційно-заохочувальний, III-й етап – організаційно-діяльнісний, IV-й етап – творчо-пошуковий). На кожному етапі (крім I-го пропедевтичного) здійснювалося формування відповідного компонента (мотиваційно-цільового, організаційно-пізнавального, контрольнорегулювального, евристично-результативного) та забезпечувалось формування інших компонентів. Формування III-го компонента контрольнорегулювального, IV-го евристично-результативного відповідно до його мети і смислового змісту відбувалось на всіх експериментальних етапах.

Тлумачення поняття *“уміння організовувати у молодших школярів художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва”* відносно нашої проблеми, розглядається нами як двосторонній процес інтерсуб’єктної взаємодії вчителя і учня, як специфічна форма пізнання учнями організаційних основ ефективного навчання образотворчому мистецтву (знань, умінь, навичок), як засвоєння спеціальних інтегративних способів організації художньої діяльності : *зовнішніх* (оптимальна організація навчальної діяльності : забезпечення культури робочого місця, раціонального розташування приладдя, живописних і графічних способів виконання дій та технічних прийомів образотворчої роботи з використанням відповідного їм інструментарію тощо) та *внутрішніх* (розумових) способів організації (планування учнем художньої діяльності, визначення способів самостійного добирання ефективних засобів досягнення кінцевого результату (художніх творів), уміння адекватно здійснювати самоконтроль та самооцінку якості продуктів образотворчої діяльності).

Для визначення рівнів сформованості у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність експериментальних класів ми керувались тим же критеріально-рівневим оцінюванням результатів формувального дослідження, що і під час констатувальної діагностики.

Експериментальна методика дослідження проводилась у чотири взаємопов’язані етапи (*пропедевтичному, мотиваційно-заохочувальному, організаційно-діялісному, творчо-пошуковому*). На I-у пропедевтичному етапі здійснювалась підготовка учнів 1-го класу до організаційних умов художньої діяльності на уроках образотворчого мистецтва : ознайомлення з особливостями організації даного виду діяльності, з назвами приладдя та їх розміщенням на робочому місті, створення сприятливих умов для її реалізації;

розвиток уваги, зосередженості, сприймання, дрібної моторики рук, орієнтації у робочому мікропросторі. Для кращого закріплення організаційних знань використовувались такі *методи*: розповідь, пояснення, бесіди, організаційні вправи, демонстрування послідовності виконання практичних завдань та прийомів; загадки, ребуси, кросворди, фокуси. *На II-у етапі – мотиваційно-заохочувальному* використовувались різні прийоми для пробудження інтересу та стійкого позитивного ставлення до раціональної організації художньої діяльності, формування мотивації та *зовнішньої* організації й активізації роботи учнів під час спостереження, уявлення, осмислення навчального матеріалу. Цей етап забезпечував формування мотиваційно-цільового структурного компонента такими методами: заохочення, мотивації навчання, гри, змагання, наочно-ілюстративними, мультимедійними. *На III-у організаційно-діяльнісному* етапі відбувалось формування *внутрішньої* організації учнів (сприймання, уваги, пам'яті, уявлення способів зображення об'єктів художньої діяльності), практичне використання набутих організаційних знань, навичок, умінь, які забезпечували формування організаційно-пізнавального компонента за допомогою використання таких методів: інструктаж, доповнення, коментар, навчальний рисунок, схеми-опори, інтегративні, інтерактивні, пояснювально-ілюстративні, емоційно-регулюючі, аудіовізуальні, зображувальні, репродуктивні, моделювання, колективне обговорення. *На IV-у – творчо-пошуковому* етапі здійснювався розвиток творчих здібностей, стимуляції внутрішньої організації (спонукання до мислення, уяви, фантазії), творче використання правил організації художньої діяльності в нових ситуаціях навчання, вміння підбирати більш ефективні способи організації навчального середовища та процесу художньої діяльності відповідно до нових навчальних і технічних умов. Цей етап забезпечував формування евристично-результативного компонента такими методами: навчально-репродуктивними та художньо-творчими завданнями на визначення послідовності дій при плануванні художньої діяльності, інтерактивними, прогнозування, творчо-стимулюючими, проблемно-моделюючими, евристичними.

Наявність динамічних змін та ефективності поетапної методики, що засвідчують сформованість компонентів уміння організувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва, представлено в таблиці 1.

Кількість учнів ЕК за середніми показниками, які оволоділи умінням організувати художню діяльність на достатньому та високому рівнях (після формувального експерименту) становила відповідно 39,6 % та 31,2 %, тоді як у КК 28,3 % та 19,6 %. А кількість учнів на початковому рівні значно зменшилась (> 22,7 %) відносно показників констатувальної діагностики (КК – 52,1 % та ЕК – 29,5 %). Значущість відмінностей між середніми результатами, отриманими у КК і ЕК, підтверджена критерієм Фішера φ^* , що відповідає прийнятим у психології і педагогіці емпіричним рівням статистичної значущості: $\varphi^*_{кр}$ – від 1,64 ($p \leq 0,05$) до 2,31 ($p \leq 0,01$), які визначають таку різницю, коли отримані результати $\varphi^*_{емп}$ більші або дорівнюють $\varphi^*_{кр}$. Це підтверджується різницею порівняльної діагностики між КК і ЕК у двох емпіричних різнокількісних

вибірках, яка засвідчена показниками I-го рівня – $\varphi^* = 1,81$, II-го рівня – $\varphi^* = 0,87$, III-го рівня – $\varphi^* = 0,84$.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз рівнів сформованості у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва контрольних (КК) і експериментальних (ЕК) класів за компонентною структурою (у %)

Компоненти Контингент школярів	Рівні								
	I – Початковий			II – Достатній			III – Високий		
	КК	ЕК	Різниця	КК	ЕК	Різниця	КК	ЕК	Різниця
Мотиваційно-цільовий	48,9	21,6	>27,3	29,2	45,2	<16	21,9	34,1	<12,2
Організаційно-пізнавальний	56,3	38,3	>18	26,6	34,3	<7,7	17,1	27,4	<10,3
Контрольно-регулювальний	54,8	33,5	>21,3	27,5	37,1	<9,6	17,7	29,4	<11,7
Евристично-результативний	48,6	24,4	>24,2	29,7	41,7	<12	21,7	33,9	<12,2
Середні показники	52,1	29,5	>22,7	28,3	39,6	<11,3	19,6	31,2	<11,6
Середня к-сть учнів	43	24	>19	23	32	<9	16	26	<10
Критерій Фішера φ^* за середніми показникам			1,81			0,87			0,84

Динамічні зміни сформованості структурних компонентів формування уміння організовувати художню діяльність представлено в двох гістограмах (рис. 2 та рис. 3).

Рис. 2 Гістограма середніх показників сформованості у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність до формувального експерименту	Рис. 3 Гістограма середніх показників сформованості у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність після проведення формувального експерименту
--	--

Таким чином, порівняння й узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи дали можливість переконалися в ефективності запропонованої методики поетапного формування досліджуваних умінь, що знайшла відображення на моделі ФУОХД, що відповідає меті, завданням науково-дослідної роботи та підтверджує гіпотезу дослідження.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування і нове розв'язання проблеми методики формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва шляхом розробки і

впровадження у навчальний процес моделі та методики поетапного формування означеного вміння, що дало підстави сформулювати узагальнюючі *висновки* :

1. Аналіз літератури з проблеми дослідження допоміг визначити багаточисельність і різноплановість теоретичного й навчально-методичного матеріалу, пов'язаного з початковим навчанням молодших школярів образотворчого мистецтва, і з'ясувати, що проблема формування уміння організовувати художню діяльність недостатньо досліджена, обґрунтована і визначена як дуже важлива для ефективного образотворчого навчання. Це дає підставу стверджувати, що дослідження вищезазначеної проблеми є актуальним у педагогіці, що і зумовило вибір теми даного дослідження.

2. Теоретичний аналіз сутності поняття “уміння організовувати художню діяльність у молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва” дав змогу зробити висновок, що воно взагалі не розглядалось. Тому в контексті дослідження дане поняття трактується як двосторонній процес інтерсуб'єктної взаємодії вчителя і учня, як специфічна форма пізнання учнями організаційних основ ефективного навчання образотворчого мистецтва (знань, умінь, навичок), засвоєння спеціальних інтегративних способів організації художньої діяльності: *зовнішніх* (оптимальної організації навчальної діяльності: забезпечення культури робочого місця, раціонального розташування приладдя, живописних і графічних способів виконання дій та технічних прийомів образотворчої роботи з використанням відповідного їм інструментарію тощо) та *внутрішніх* (розумових) способів організації (планування учнем художньої діяльності, визначення способів самостійного добирання ефективних засобів створення художніх творів, уміння адекватно здійснювати самоконтроль та самооцінку якості продукту образотворчої діяльності).

3. На основі аналізу науково-педагогічної літератури та власного педагогічного досвіду розроблено, теоретично обґрунтовано компонентну структуру (мотиваційно-цільовий, організаційно-пізнавальний, контрольнорегулювальний, евристично-результативний компоненти досліджуваних умінь). Критеріями, якими визначалась сформованість у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва, виступали: міра потреби дитини у ефективній організації художньої діяльності й отриманні якісного її продукту; ступінь обізнаності молодших школярів у суті та оптимальній організації власної образотворчої діяльності, практичній орієнтації та застосуванні накопиченого досвіду; наявність оцінювальних навичок та міра вміння своєчасно виправляти недоліки; ступінь трансформації організаційного досвіду в нові умови та продуктивної творчої діяльності, що вимірювались відповідними показниками.

4. Отримані незадовільні результати констатувального експерименту спрямували дослідження на розробку відповідної моделі (ФУОХД), яка має такі взаємопов'язані складові: мета, структурні компоненти, критерії, показники та рівні сформованості у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність, підходи, функції, принципи, методи, форми, психологопедагогічні умови, етапи формування, кінцевий результат, що забезпечить узгодження й координацію дій вчителя з організації формування у молодших

школярів уміння організувати власну художню діяльність на всіх етапах навчання у початковій школі.

Експериментальна методика дослідження проводилась у чотири взаємопов'язані етапи: пропедевтичному, мотиваційно-заохочувальному, організаційно-діяльнісному, творчо-пошуковому. Ефективність функціонування кожного з етапів забезпечувалась використанням спеціально підібраних методів навчально-творчої роботи, спрямованих на стимуляцію інтересу, мотивацію навчання, спонукання до організаційних, художньо-творчих інтерактивних та інтегративних завдань та доцільною послідовністю дій з планування та самоорганізації художньої діяльності

5. Результати проведеного експериментального дослідження дають підстави сформулювати ряд методичних рекомендацій для вчителів початкових класів щодо вдосконалення процесу формування у молодших школярів уміння організувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва, в яких розкриваються психолого-педагогічні умови, спрямовані на вдосконалення процесу формування; правила організації практичної діяльності учня, схема організації послідовних дій (ОПД) в ході здійснення художньої діяльності. Використання вчителями такого підходу буде сприяти більш ефективному формуванню як організаційних, так і художніх умінь та навичок якісного оцінювання результатів образотворчої діяльності.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ :

1. Янковська І.М. Проблема використання організаційних умінь молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва в психолого-педагогічній літературі / І. М. Янковська // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. Зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – Вип. 8. – С. 175 – 180.

2. Янковська І. М. Використання дидактичних методів в процесі формування організаційних умінь молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва / І. М. Янковська // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання: зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 10. – С. 64 – 169.

3. Янковська І.М. Підготовка майбутнього вчителя молодших класів до викладання візуального мистецтва в умовах кредитно-модульної системи / І. М. Янковська // Гуманізація навчально-виховного процесу : Зб. наук. праць. – /Ред. В. Сипченко. – Слов'янськ : СДПУ, 2009. – Вип. XLVII. – С. 13 – 18.

4. Янковська І. М. Формування організаційних умінь на уроках образотворчого мистецтва в учнів молодших класів / І. М. Янковська // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : Зб. наук. праць. – К : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 7(12). – С. 203 – 207.

5. Янковська І.М. Колективна робота як фактор розвитку учнів та формування організаційних умінь в образотворчій діяльності молодших школярів / І. М. Янковська // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. Збірник наукових праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 13. – С. 221 – 227.

6. Янковська І. М. Формування навчально-пізнавальних умінь у молодших школярів засобами образотворчого мистецтва / І. М. Янковська // Мистецтво в школі. Зб. стат. – К : УДПУ ім. М.П. Драгоманова 1997. – Вип. 2. – С. 104 –110.

7. Янковська І.М. Формування навчально-пізнавальних умінь учнів початкової школи як психолого-педагогічна проблема (на матеріалі образотворчого мистецтва) / І. М.Янковська // Вісник : Зб. наук. статей / Укл. : П. В. Дмитренко, Л. Л. Макаренко, О. П. Симоненко. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2002. – Вип. 4. – С. 142 – 145.

8. Янковська І.М. Пропедевтичний етап формування організаційних умінь молодших школярів в образотворчій діяльності / І. М. Янковська // Вісник Інституту розвитку дитини. Серія : Філософія, педагогіка, психологія : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. Драгоманова, 2009. – Вип. 3. – С. 110 – 118.

9. Янковська І.М. Формування творчого компоненту організаційно-образотворчих умінь молодших школярів в процесі експериментально-дослідної роботи / І. М. Янковська // Наука і освіта. Спецвипуск : Проект “Когнітивні процеси та творчість” – Одеса : Південо-науковий центр АПН України, 2010. – С. 116 – 120.

АНОТАЦІЇ

Янковська І. М. Методика формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (образотворче мистецтво) – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2011.

Аналіз проблеми дослідження засвідчив недостатню її розробленість, а також той факт, що вона визначена як дуже важлива для художньо-естетичного розвитку особистості та ефективного образотворчого навчання.

У дисертації розроблено та науково обґрунтовано зміст і компонентну структуру, критерії, показники та рівні сформованості у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва; представлено модель ФУОХД та методичку поетапного її опанування; методичні рекомендації для учителів початкових класів з формування в учнів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва; уточнено сутність поняття “уміння організовувати художню діяльність молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва”. Відносно досліджуваної проблеми, що розглядається як специфічна форма пізнання організаційних основ ефективного навчання образотворчого мистецтва в

початковій школі, котра включає інтерсуб'єктну взаємодію вчителя і учня, спрямовану на оволодіння учнями системою образотворчих знань, умінь і навичок, їх практичного застосування у різних видах художньої діяльності. Дістали подальшого дослідження положення про використання в педагогічній практиці початкової мистецької освіти комплексу функцій образотворчого мистецтва: пізнавально-евристична, інформаційна-комунікативна, естетико-виховна, гедоністична, творчо-спонукальна.

Аналіз результатів формувального експерименту свідчить про ефективність розробленої методики поетапного формування у молодших школярів уміння організовувати художню діяльність на уроках образотворчого мистецтва.

Ключові слова: методика, модель, уміння організовувати художню діяльність, урок образотворчого мистецтва, молодші школярі.

Янковская И. Н. Методика формирования у младших школьников умения организовывать художественную деятельность на уроках изобразительного искусства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - теория и методика обучения (изобразительное искусство) - Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, Киев, 2011.

В диссертации осуществлено теоретическое обоснование и новое решение проблемы формирования у младших школьников умения организовывать художественную деятельность на уроках изобразительного искусства путем разработки и внедрения в учебный процесс модели и методики поэтапного формирования указанных умений.

Проведенный анализ психолого-педагогической и методической литературы свидетельствует об отсутствии специальных исследований по данной проблеме. Проведенные диагностические процедуры дают основания констатировать, что уровень сформированности умения организовывать художественную деятельность на уроках изобразительного искусства требует существенного улучшения. Определение уровней низкой сформированности у младших школьников умения организовывать художественную деятельность на уроках изобразительного искусства позволили отметить, что одной из причин трудностей ее освоения является отсутствие в педагогической практике эффективной модели формирования у младших школьников умений организовывать художественную деятельность (ФУОХД) на уроках изобразительного искусства и поэтапной методики ее реализации. Проведенный теоретический анализ позволил разработать модель ФУОХД как образец эффективного формирования у младших школьников умение организовывать художественную деятельность на уроках изобразительного искусства. Такая модель обеспечивает согласование и координацию действий учителя по организации управления процессом формирования у младших школьников умения организовывать художественную деятельность на всех этапах обучения

в начальной школе и варьировать его содержание в соответствии с уровнем подготовки детей в классе.

В диссертации разработаны и научно обоснованы: содержание и компонентная структура, критерии, показатели и уровни сформированности у младших школьников умения организовывать художественную деятельность на уроках изобразительного искусства; методические рекомендации для учителей начальных классов данного направления. Уточнено толкование понятия “умения организовывать художественную деятельность младших школьников на уроках изобразительного искусства” и введено в научное обращение; получило развитие положение об использовании в педагогической практике начального изобразительного образования комплекса функций изобразительного искусства: познавательно-эвристической, информационно-коммуникативной, эстетико-воспитательной, гедонистической, творчески-побудительной.

Практическое значение полученных результатов исследования состоит во внедрении в учебно-воспитательный процесс комплекса упражнений. Этот комплекс составляет основу для дальнейшего формирования художественных умений и навыков учащихся. Он облегчает учителям начальных классов процесс управления художественной деятельностью учащихся, а также обеспечивает методическим материалом в области изобразительного искусства. Методические рекомендации раскрывают: психолого-педагогические условия, направленные на совершенствование процесса формирования у младших школьников умения организовывать художественную деятельность на уроках изобразительного искусства; правила организации практической деятельности ученика; схему организации последовательных действий (ОПД) в помощь учителям начальных классов. Использование учителями такого подхода к формированию у младших школьников умения организовывать художественную деятельность будет способствовать более эффективному формированию организационно-художественных умений и конечного качественного результата. Анализ результатов формирующего эксперимента свидетельствует об эффективности разработанной модели.

Ключевые слова: методика, модель, умение организовывать художественную деятельность, урок изобразительного искусства, младшие школьники.

Yankovskaya I. N. Method of formation of the younger students the ability to organize artistic activities in the classroom art. - Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.02 – Theory and Methods of Teaching (Art) – National Pedagogical University M.P. Dragomanov, Kiev, 2011.

The dissertation is devoted to the formation of the younger students the ability to organize artistic activities on the lessons of art.

The analysis of psychological and educational and methodological literature indicates the absence of specific studies on this issue. The thesis discussed, developed and scientifically maintained component structure, criteria, indicators and levels of formation of the younger students the ability to organize artistic activities in the

classroom and fine arts; guidelines for formation in primary school students skills to organize artistic activities in the classroom art for elementary school teachers; clarified the interpretation of the concept of "organizational skills" younger students in fine arts activities, and specifically to them as "the organizational and artistic skills of junior schoolchildren" and put into scientific circulation, was subsequent development of provisions for use in student teaching primary visual formation of the complex functions of art: cognitive heuristic, information-communicative, aesthetic, educational, hedonistic. Analysis of the results forming experiment illustrates the effectiveness of the model.

Keywords : stepwise procedure, organizational and artistic skills of younger students, the formation of the younger students the ability to organize artistic activities, a lesson in the fine arts.